

ภาษาไทย

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ ภาคเรียนที่ ๑

ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

ม.๕

หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน

ภาษาไทย

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ ภาคเรียนที่ ๑

กลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทย
ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน
พุทธศักราช ๒๕๕๑

ผู้เรียบเรียง เพ็ญศรี จันทร์ดวง
ผศ.สุวคนธ์ จงตระกูล

ผู้ตรวจ รศ.ธิดา โมสิกรัตน์
รศ.นภลัย สุวรรณธาดา
ดร.ภาสพงศ์ ผิวพอใช้

บรรณาธิการ ดร.ชลธิชา สดุมข

หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน

ภาษาไทย

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ ภาคเรียนที่ ๑

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

เพ็ญศรี จันทรวง.

หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน ภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕
ภาคเรียนที่ ๑.-พิมพ์ครั้งที่ ๒.-กรุงเทพฯ : แม็คเอ็ดดูเคชั่น, ๒๕๖๕.
๑๖๘ หน้า.

๑. ภาษาไทย--การศึกษาและการสอน (มัธยมศึกษา).

I. สุคนธ์ จงตระกูล, ผู้แต่งร่วม. II. ชื่อเรื่อง.

495.91076

ISBN 978-616-345-239-9

พิมพ์ครั้งที่ ๒

สงวนลิขสิทธิ์ : มกราคม ๒๕๖๕

สงวนลิขสิทธิ์ตามกฎหมาย ห้ามลอกเลียน ไม่ว่าจะเป็นส่วนหนึ่งส่วนใดของหนังสือเล่มนี้นอกจากจะได้รับอนุญาตเป็นลายลักษณ์อักษร

จัดทำโดย

MAC | MAC EDUCATION

ส่งรณานัติสั่งจ่าย ไปรษณีย์ลาดพร้าว ในนาม บริษัท แม็คเอ็ดดูเคชั่น จำกัด

เลขที่ ๙/๙๙ อาคารแม็ค ซอยลาดพร้าว ๓๘ ถนนลาดพร้าว แขวงจันทระเกษม เขตจตุจักร กรุงเทพฯ ๑๐๙๐๐

☎ ๐-๒๙๓๘-๒๐๒๒-๗ โทรสาร ๐-๒๙๓๘-๒๐๒๘

E-mail : www.MACeducation.com

พิมพ์ที่ : ห้างหุ้นส่วนจำกัด ที.เอส.บี โปรดักส์

คำนำ

เจตนารมณ์ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ ต้องการสร้างคนไทยให้เป็นคนดี มีปัญญา และมีความสุข มีศักยภาพพร้อมที่จะแข่งขันและร่วมมืออย่างสร้างสรรค์ในเวทีโลก และให้ทันกับความเจริญก้าวหน้าทางวิทยาการด้านต่างๆ ในโลกยุคโลกาภิวัตน์ การจัดการศึกษาตามเจตนารมณ์ดังกล่าว ต้องเน้นความสำคัญทางด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ คุณธรรม จริยธรรม กระบวนการเรียนรู้ และ ความรับผิดชอบต่อสังคม โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังนั้น การจัดการกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งเน้นทักษะ กระบวนการคิด ฝึกปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน และใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง ผสมผสานสาระความรู้ ด้านต่างๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน

ดังนั้น เพื่อให้ทิศทางการพัฒนาผู้เรียนเป็นไปตามเจตนารมณ์ดังกล่าว บริษัท แม็คเอ็ดดูเคชัน จำกัด จึงมอบหมายให้คณาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้เชี่ยวชาญด้านภาษาไทยร่วมกันจัดทำหนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน ภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ ภาคเรียนที่ ๑ เล่มนี้ ใช้เป็นสื่อการเรียนรู้สำหรับผู้เรียน โดยมีเนื้อหาครบถ้วน ตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ภาษาไทยทั้ง ๕ สาระ ได้แก่ สาระที่ ๑ การอ่าน สาระที่ ๒ การเขียน สาระที่ ๓ การฟัง การดู และการพูด สาระที่ ๔ หลักการใช้ภาษาไทย และสาระที่ ๕ วรรณคดีและวรรณกรรม

หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน ภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ ภาคเรียนที่ ๑ เล่มนี้ จึงเป็นสื่อการเรียนรู้ ที่ทันสมัยครบถ้วนสมบูรณ์ เหมาะสำหรับครูจะนำไปใช้ในการเรียนการสอน

ผู้เขียนขอขอบพระคุณทุกท่านที่มีส่วนทำให้หนังสือเล่มนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี และหวังอย่างยิ่งว่า หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน ภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ ภาคเรียนที่ ๑ เล่มนี้ จะเป็นประโยชน์ต่อ ครู นักเรียน และผู้สนใจใฝ่เรียนรู้ทั่วไป หากมีข้อผิดพลาดประการใด ขออภัยมา ณ โอกาสนี้

เพ็ญศรี จันทรังษ
ผศ.สุคนธ์ จงตระกูล

หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน ภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ ภาคเรียนที่ ๑
ตรงตามสาระและมาตรฐานการเรียนรู้ ดังนี้

สาระการเรียนรู้	มาตรฐานการเรียนรู้
สาระที่ ๑ การอ่าน	ท ๑.๑ ใช้กระบวนการอ่านสร้างความรู้และความคิดเพื่อนำไปใช้ตัดสินใจ แก้ปัญหาในการดำเนินชีวิต และมีนิสัยรักการอ่าน
สาระที่ ๒ การเขียน	ท ๒.๑ ใช้กระบวนการเขียนเขียนสื่อสาร เขียนเรียงความ ย่อความ และเขียนเรื่องราวในรูปแบบต่างๆ เขียนรายงานข้อมูลสารสนเทศ และรายงานการศึกษาค้นคว้าอย่างมีประสิทธิภาพ
สาระที่ ๓ การฟัง การดู และการพูด	ท ๓.๑ สามารถเลือกฟังและดูอย่างมีวิจารณญาณและพูดแสดงความรู้ ความคิด และความรู้สึกในโอกาสต่างๆ อย่างมีวิจารณญาณและสร้างสรรค์
สาระที่ ๔ หลักการใช้ภาษาไทย	ท ๔.๑ เข้าใจธรรมชาติของภาษาและหลักภาษาไทย การเปลี่ยนแปลงของภาษาและพลังของภาษา ภูมิปัญญาทางภาษา และรักษาภาษาไทยไว้เป็นสมบัติของชาติ
สาระที่ ๕ วรรณคดีและวรรณกรรม	ท ๕.๑ เข้าใจและแสดงความคิดเห็น วิเคราะห์วรรณคดีและวรรณกรรมไทย อย่างเห็นคุณค่าและนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตจริง

คำชี้แจง

หนังสือเรียน รายวิชาพื้นฐาน ภาษาไทย ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๕ ภาคเรียนที่ ๑ เล่มนี้ บริษัท แม็คเอ็ดดูเคชั่น จำกัด จัดทำและพัฒนาขึ้นใหม่ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ โดยปรับปรุงและพัฒนาจากการติดตามผลการนำไปใช้ในระยะเวลา ๕ ปีที่ผ่านมา เพื่อให้เนื้อหาและกิจกรรมทันสมัย เหมาะสมกับนโยบายการจัดการศึกษาของรัฐและสภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปสู่สังคมอุดมปัญญา ซึ่งมีเครื่องมือสื่อสารทันสมัยและมีประสิทธิภาพสูง ทำให้มนุษย์สามารถเข้าถึงแหล่งข้อมูลความรู้ได้สะดวกและรวดเร็ว ดังนั้นรูปแบบการเรียนรู้และการจัดการเรียนการสอนจึงได้ปรับปรุงและพัฒนาหนังสือเรียนเล่มนี้ใหม่ โดยยึดแนวของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ เพิ่มแนวคิดสำคัญและทักษะการเรียนรู้สำหรับศตวรรษที่ ๒๑ ให้มีความสมบูรณ์ครบถ้วนยิ่งขึ้น ดังนี้

๑. จัดทำสาระการเรียนรู้ให้ตรงตามตัวชี้วัดชั้นปีและครอบคลุมมาตรฐานการเรียนรู้ของหลักสูตรทุกมาตรฐานที่หลักสูตรแกนกลางกำหนดให้เรียนในแต่ละปี

๒. จัดทำตัวชี้วัดชั้นปีเพื่อการประเมินคุณภาพภายนอก รอบที่ ๔ ด้านผู้เรียนของสำนักงานรับรองมาตรฐานและประเมินคุณภาพการศึกษา (สมศ.) และสะท้อนให้เห็นถึงความตระหนักและความพยายามของสถานศึกษาที่จะจัดการเรียนการสอนให้ได้ตามมาตรฐานที่กำหนด

๓. จัดทำกิจกรรมเพื่อฝึกกระบวนการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จนบรรลุตามมาตรฐานการเรียนรู้ ตัวชี้วัดช่วงชั้นของหลักสูตร และมีทักษะแห่งศตวรรษที่ ๒๑ ทั้งนี้ผู้สอนควรชี้แจงและให้คำแนะนำเพิ่มเติมเพื่อให้ผู้เรียนทุกคนปฏิบัติได้จริง

๔. เพิ่มเนื้อหาและกิจกรรมการเรียนรู้ในรูปแบบภาระงาน มุ่งให้ผู้เรียนมีความรู้ความเข้าใจ คำนิยมหลัก ๑๒ ประการ และนำหลักปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ เพื่อตอบสนองนโยบายในการพัฒนาเยาวชนให้มีความรู้หลักที่ดีงาม ๑๒ ประการ

บริษัท แม็คเอ็ดดูเคชั่น จำกัด ขอขอบพระคุณทุกท่านที่ไว้วางใจเลือกใช้สื่อการเรียนรู้อย่างบริษัท และขอตั้งปณิธานว่าจะสร้างสรรค์สื่อการเรียนรู้ที่มีคุณค่าและเกิดประโยชน์สูงสุดแก่การจัดการศึกษาตลอดไป

บริษัท แม็คเอ็ดดูเคชั่น จำกัด

สารบัญ

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑ ภาษากับวัฒนธรรม

ความสัมพันธ์ระหว่างภาษาและวัฒนธรรม
ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับภาษาและวัฒนธรรม

๑

๒

๕

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๒ การสร้างคำในภาษาไทย

คำซ้ำ
คำประสม
คำซ้อน
คำทับศัพท์และศัพท์บัญญัติในภาษาไทย
การสมาส
การสนธิ
การแผลงคำ

๘

๙

๑๐

๑๔

๑๕

๒๐

๒๒

๒๕

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๓ ภาษากับความคิด

ความสัมพันธ์ระหว่างภาษากับความคิด
การใช้ภาษาแสดงเหตุผล

๓๒

๓๓

๓๕

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๔ การพูดโน้มน้าวใจ

จุดมุ่งหมายของการโน้มน้าวใจ
กลวิธีการโน้มน้าวใจ
ภาษาเพื่อการโน้มน้าวใจ

๓๗

๓๘

๓๘

๔๓

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๕ เรียงความและย่อความ

เรียงความ
ย่อความ

๔๘

๔๙

๕๗

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๖ การเขียนโต้แย้ง

หลักการโต้แย้ง
กลวิธีการเขียนโต้แย้ง

๖๗

๖๘

๗๐

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๗ หนังสือราชการ

๗๓

หนังสือราชการภายนอก

๗๔

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๘ มหาเวสสันดรชาดก กัณฑ์มัทรี

๙๐

บทนำเรื่อง

๙๒

ประวัติผู้แต่ง

๙๓

เรื่องย่อ

๙๔

คุณค่าที่ได้รับจากเรื่อง

๙๕

บทประพันธ์

๙๕

คำอธิบายศัพท์

๑๐๔

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๙ ลิลิตตะเลงพ่าย

๑๑๑

ความเป็นมาของเรื่อง

๑๑๓

พระประวัติผู้ประพันธ์

๑๑๓

ลักษณะคำประพันธ์

๑๑๕

เรื่องย่อ

๑๑๘

บทประพันธ์

๑๑๘

คำอธิบายศัพท์

๑๔๑

หน่วยการเรียนรู้ที่ ๑๐ โคลงกลอนครุเทพ

๑๔๙

ประวัติผู้แต่ง

๑๕๑

บทประพันธ์

๑๕๓

คำอธิบายศัพท์

๑๕๔

บรรณานุกรม

๑๕๖

ภาคผนวก

๑๕๘

ดัชนี

๑๕๙

ภาษากับวัฒนธรรม

๑. ความสัมพันธ์ระหว่างภาษา
และวัฒนธรรม

๒. ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับ
ภาษาและวัฒนธรรม

ภาษากับวัฒนธรรม

ตัวชี้วัด

๑. อธิบายธรรมชาติของภาษา พลังของภาษา และลักษณะของภาษา (มฐ. ท ๔.๑ ม.๔-๖/๑)
๒. ใช้ภาษาเหมาะสมแก่โอกาส กาลเทศะ และบุคคล รวมทั้งคำราชาศัพท์อย่างเหมาะสม (มฐ. ท ๔.๑ ม.๔-๖/๓)

ภาษา คือ ผลผลิตทางสังคมที่มนุษย์สร้างขึ้นเพื่อใช้สื่อสารความรู้สึกนึกคิด ความเข้าใจ เรื่องราวต่างๆ โดยกำหนดเป็นสัญลักษณ์ที่เป็นเสียงและอักษรเพื่อใช้ร่วมกัน ภาษาเป็นวัฒนธรรมของสังคมที่คนเรากำหนดใช้ร่วมกันเฉพาะกลุ่ม ภาษาจึงแตกต่างกันและมีพัฒนาการเป็นไปตามสภาพแวดล้อมและปัจจัยทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และวัฒนธรรม ภาษาแต่ละภาษามีความสมบูรณ์หากใช้ติดต่อสื่อสารกันเฉพาะในกลุ่ม เมื่อมีการติดต่อสื่อสารแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มชนที่แตกต่างกัน เกิดการหยิบยืมแลกเปลี่ยนทางภาษา ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงทางภาษาขึ้นอันเป็นผลกระทบจากภายนอก กลายเป็นภาษาผสมผสานของภาษาชนต่างกลุ่ม ยิ่งมีการติดต่อสัมพันธ์กันมาก การเปลี่ยนแปลงทางภาษาก็มีมากขึ้น

อย่างไรก็ตาม การเปลี่ยนแปลงไม่ได้เกิดขึ้นอย่างเป็นธรรมชาติเช่นนั้นเสมอไป แต่มีปัจจัยและองค์ประกอบของการเปลี่ยนแปลงด้านอื่นเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย เช่น อำนาจทางการเมือง การปกครอง อิทธิพลด้านวัฒนธรรมที่สูงกว่าหรือเข้มแข็งกว่า ความเจริญด้านอารยธรรม เทคโนโลยี และความเข้มแข็งด้านการค้าพาณิชย์ เป็นต้น กลุ่มชนที่มีอำนาจทางการเมืองต่ำ ไม่มีวัฒนธรรมที่เข้มแข็งมักตกอยู่ภายใต้การครอบงำของอำนาจรัฐที่ยิ่งใหญ่กว่าทั้งทางการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมเสมอ

๑. ความสัมพันธ์ระหว่างภาษาและวัฒนธรรม

ภาษากับวัฒนธรรมนั้นมีความสัมพันธ์กันหลายมิติ อาจจะสรุปเป็นประเด็นหลักๆ ได้ดังนี้

๑. ภาษาสร้าง ชำรง และพัฒนาวัฒนธรรม
๒. ภาษาสะท้อนวัฒนธรรม
๓. การใช้ภาษาสัมพันธ์กับวัฒนธรรม

ภาษาสร้าง ชำรง และพัฒนาวัฒนธรรม

นอกจากภาษาทำให้มนุษย์พัฒนาวัฒนธรรมของตนแล้ว ภาษายังช่วยให้มนุษย์ชำระวัฒนธรรมและสืบทอดวัฒนธรรมได้ด้วย เช่น เราจดบันทึกเหตุการณ์ในประวัติศาสตร์ไว้ ทำให้เรารู้ว่า

ที่ผ่านมาในอดีต เรื่องใดบ้างที่ควรแก้ไขปรับปรุงหากเกิดขึ้นอีกในปัจจุบัน ทั้งนี้เพื่อจรรโลงวัฒนธรรมของเราไว้ เราได้รับทราบความเสียสละ ความเคร่งครัดในวินัยและคุณธรรมต่างๆ โดยอาศัยภาษา เราต้องใช้ภาษาพูดจากัน ต้องอาศัยภาษาจารึกไว้บนหิน เขียนเรื่องบนใบลานและกระดาษ ทำให้สามารถธำรงและสืบทอดวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดี

ตัวอย่างภาษาที่มีส่วนธำรงและพัฒนาวัฒนธรรม ได้แก่ สุภาษิต คำพังเพยที่ให้ข้อคิดสอนใจแก่อนุชนรุ่นหลังว่าสิ่งใดควรทำ สิ่งใดไม่ควรทำ อาทิ

เดินตามหลังผู้ใหญ่หมาไม่กัด สอนให้เชื่อฟังคำสั่งสอนของผู้ใหญ่

น้ำขุ่นไว้ในน้ำใสไว้นอก สอนให้หลีกเลี่ยงความขัดแย้ง เก็บความรู้สึกที่ขุ่นเคืองไว้และมีปฏิสัมพันธ์กับผู้อื่นอย่างสุภาพ

ดำนน้ำพริกละลายแม่น้ำ สอนให้รู้จักคิด ไม่ให้ลงทุนทำสิ่งใดที่ไม่เกิดประโยชน์

วัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตของคนในสังคมหนึ่งๆ ก่อกำเนิดขึ้นมาได้เพราะคนในสังคมมีภาษาเป็นเครื่องมือสื่อสารความคิดที่เกี่ยวกับการดำเนินชีวิตในแง่ต่างๆ ทำให้คนในสังคมนั้นๆ รับรู้และเข้าใจร่วมกันว่า ควรจะดำรงชีวิตอย่างไรจึงจะได้รับการยอมรับว่าเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม ความรู้ความเข้าใจนี้ทำให้คนในสังคมสร้างวัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตร่วมกันขึ้น และใช้ภาษาถ่ายทอดไปยังคนรุ่นต่อไป คนรุ่นหลังก็อาจปรับเปลี่ยนพัฒนาให้เหมาะกับยุคสมัย จึงกล่าวได้ว่า เราใช้ภาษาในการสร้าง ธำรง และพัฒนาวัฒนธรรม

ภาษาสะท้อนวัฒนธรรม

วัฒนธรรมหรือระบบชีวิตของหมู่ชนบันดาลให้ภาษาพัฒนาไปตามลักษณะของสังคมนั้นๆ เราจะเห็นภาษาสะท้อนวัฒนธรรมได้เป็นอย่างดีจากถ้อยคำสำนวนในภาษา เช่น

ในภาษาไทยมีคำแสดงความลดหลั่นตามฐานะของบุคคลอยู่เป็นจำนวนมาก ตัวอย่างเช่น คำที่ใช้เรียกเครือญาติ เรามีคำ ลุง ป้า น้า อา พี่ น้อง ทำให้รู้ได้ทันทีว่า คำใดแสดงถึงบุคคลที่มีวัยสูงกว่าต่ำกว่า หรือมีความสัมพันธ์อย่างใดในเครือญาติ ในขณะที่ภาษาอื่น เช่น ภาษาอังกฤษ ใช้คำรวมไม่จำแนกแสดงความลดหลั่นว่าใครวัยสูงหรือต่ำกว่ากัน

คำราชาศัพท์ที่ใช้สำหรับบุคคลระดับต่างๆ กันก็สะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมความเคารพผู้มีศักดิ์ตระกูลสูงอย่างชัดเจน

ประการต่อมาภาษาไทยมีการใช้คำแทนตัว เป็นคำบอกเครือญาติ คำบอกอาชีพ คำบอกตำแหน่ง เช่น เรียกตัวเอง เรียกผู้ที่ตนพูดด้วย เรียกผู้ที่ตนพูดถึงว่า ป้า พี่ แม่ ครู หมอ นายอำเภอ นอกจากนี้ในภาษาไทยยังใช้คำเรียกที่ยกย่องผู้ที่เราพูดด้วย และถ่อมตัวเอง แสดงว่าเราให้ความสำคัญแก่ญาติ แก่อาชีพ แก่ตำแหน่ง ซึ่งสะท้อนให้เห็นจากการใช้ภาษาว่าคนไทยให้ความสำคัญแก่ชื่อของบุคคลโดยไม่นำมาเรียกพรา่เพรื่อ

ภาษาไทยมีคำลักษณนามช่วยจำแนกลักษณะสิ่งต่างๆ เช่น ด้าม ไข่แก่ สิ่งที่ใช้ถือหรือจับ เช่น ปากกา ไม้กวาด คัน ไข่แก่สิ่งที่มีด้ามถือบางอย่าง เช่น ร่ม รถ (เดิมเป็นรถลากมีคันสำหรับลาก) คำลักษณนามเหล่านี้แสดงให้เห็นว่าคนไทยเป็นคนช่างสังเกตและให้ความสำคัญแก่การจำแนกแยกแยะลักษณะของสิ่งต่างๆ รอบตัว

เราใช้ภาษาในรูปแบบต่างๆ เช่น การใช้คำที่มีสัมผัสคล้องจอง การซ้ำคำ การพวนคำ ปรากฏในชื่อต่างๆ ปรีศนาคำทาย สุภาษิต คำพังเพย ดังตัวอย่าง

ชื่อบุคคล เช่น พระยาอภัยรณฤทธิ์ พระยาอนุชิตชาญชัย หลวงกวีจรรยาวิโรจน์ หลวงประโมทย์จรรยาวิภาช

ชื่อประตุพระบรมมหาราชวัง เช่น วิมานเทเวศร์ วิเศษไชยศรี มณีนพรัตน์ สวัสดิโสภาทะวาพิทักษ์ ศักดิ์ไชยสิทธิ์ วิจิตรบรรจง อนงค์ารักษ์ พิทักษ์บวร สุนทรทิตา เทวาภิรมย์ อุดมสุตารักษ์

ชื่อเรือพระราชพิธี เช่น เรือเอกชัยเหินหาว เรือเอกชัยหลาวทอง เรือครุฑเหินเห็จ เรือครุฑเตร็จไตรจักร เรือพาลีรั้งทวีป เรือสุคริพครองเมือง เรือกระบี่ปราบเมืองมาร เรือกระบี่ราญรอนราพณ์

สำนวน สุภาษิต คำพังเพย เช่น

- น้ำมาปลากินมดน้ำลตมดกินปลา
- คบคนพาลพาลพาไปหาผิด คบบัณฑิตบัณฑิตพาไปหาผล

การใช้ภาษาสะท้อนให้เห็นว่าคนไทยพิถีพิถันการใช้ภาษา สามารถใช้ภาษาเพื่อความบันเทิงได้ นอกจากนั้นภาษาไทยยังมีความหลากหลาย กล่าวคือ ในภาษาไทยมีทั้งภาษาไทยมาตรฐาน และภาษาไทยถิ่นต่างๆ อาทิ ภาษาไทยถิ่นเหนือ ภาษาไทยถิ่นอีสาน ภาษาไทยถิ่นใต้ ความหลากหลายของภาษาเหล่านี้สะท้อนให้เห็นว่าคนไทยให้ความสำคัญแก่วัฒนธรรมต่างกลุ่มชนและยินดีรับวัฒนธรรมของกลุ่มชนมาใช้ เช่น แซบอีหลี ใผเป็นใผ ชีจู้ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือ การนำภาษาถิ่นมาประกอบเป็นคำสอน เช่น เสือสาด น้ำท่า พัดวี

๒. ประเด็นที่เกี่ยวข้องกับภาษาและวัฒนธรรม

ภาษากับวัฒนธรรมมีความเกี่ยวข้องกัน ภาษาไทยเป็นส่วนหนึ่งของสังคมไทย ดังนั้นภาษาไทยจึงสัมพันธ์กับวัฒนธรรมไทยหลายประการ ประการแรก ภาษาไทยมีส่วนช่วยสร้างธำรง และพัฒนาวัฒนธรรมไทย ประการถัดมา ภาษาไทยสะท้อนภาพของวัฒนธรรมไทย และประการสุดท้าย วัฒนธรรมไทยมีอิทธิพลต่อการใช้ภาษาไทย นักเรียนที่ต้องการศึกษาภาษาไทยให้เข้าใจอย่างลึกซึ้งจำเป็นต้องตระหนักถึงความสัมพันธ์ดังกล่าวและหมั่นฝึกสังเกตเรียนรู้ต่อไป นอกเหนือจากการเรียนในห้องเรียน ความรู้ที่ได้จากบทเรียนและข้อคิดที่ได้จากการหมั่นฝึกสังเกต จะช่วยให้นักเรียนรู้จักและเข้าใจภาษาไทยได้ดียิ่งขึ้น

ประเด็นทางภาษาที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมของไทยอาจแบ่งเป็นหลายประเภท ได้แก่ ภาษามาตรฐาน ภาษาถิ่น และภาษาเฉพาะวงการ มีรายละเอียดดังนี้

๑. ภาษามาตรฐาน หมายถึง ภาษาที่ใช้ในโอกาสที่เป็นทางการ ภาษาที่ใช้เป็นภาษาราชการ ภาษาที่ใช้ในการเรียนการสอนในโรงเรียน ภาษาที่ใช้ในโอกาสที่เป็นทางการต่างๆ และภาษาที่สื่อมวลชนต่างๆ ใช้ด้วย ภาษามาตรฐานเป็นภาษาที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นภาษาที่ถูกต้อง

เหมาะสมทั้งการพูดและการเขียน ถือเป็นภาษากลางที่ใช้ติดต่อสื่อสารเข้าใจกันทั้งประเทศด้วยสำนวนเดียวกัน ใช้ติดต่อสื่อสารในราชการ สถานศึกษา และสถาบันสำคัญในสังคมที่เป็นทางการ

๒. ภาษาถิ่น เป็นภาษาย่อยที่ใช้พูดจากันในท้องถิ่นต่างๆ ซึ่งเกิดจากการใช้ภาษาเพื่อการสื่อความหมาย ความเข้าใจกันระหว่างผู้คนที่อาศัยอยู่ตามท้องถิ่นนั้นๆ ซึ่งอาจจะแตกต่างไปจากมาตรฐานหรือภาษาที่คนส่วนใหญ่ของแต่ละประเทศใช้กัน และอาจจะแตกต่างจากภาษาในท้องถิ่นอื่นทั้งทางด้านเสียง คำและการใช้คำภาษาถิ่น เป็นภาษาที่มีลักษณะเฉพาะ ทั้งถ้อยคำและสำเนียง

ภาษาถิ่นจะแสดงถึงเอกลักษณ์ ลักษณะความเป็นอยู่และวิถีชีวิตของผู้คนในท้องถิ่นของแต่ละภาคของประเทศไทย บางที่เรียกว่า ภาษาท้องถิ่น และหากพื้นที่ของผู้ใช้ภาษานั้นกว้างก็จะมีภาษาถิ่นหลากหลาย และมีภาษาถิ่นย่อยๆ ลงไปอีก เช่น ภาษาถิ่นใต้ ก็มีภาษาสงขลา ภาษานคร ภาษาตากใบ ภาษาสุราษฎร์ เป็นต้น

ภาษาถิ่นทุกภาษาเป็นภาษาที่สำคัญในสังคมไทย เป็นภาษาที่บันทึกเรื่องราว ประสบการณ์ และวัฒนธรรมทุกแขนงของท้องถิ่น เราจึงควรรักษาภาษาถิ่นทุกถิ่นไว้เพื่อเป็นสมบัติมรดกของชาติต่อไป ซึ่งภาษาถิ่นจะเป็นภาษาพูดหรือภาษาทำทางมากกว่าภาษาเขียน ภาษาถิ่นของไทยจะแบ่งตามภูมิศาสตร์หรือท้องถิ่นที่ผู้พูดภาษานั้นอาศัยอยู่ในภาคต่างๆ แบ่งได้เป็น ๔ ถิ่นใหญ่ๆ คือ ภาษาถิ่นกลาง ภาษาถิ่นเหนือ ภาษาถิ่นอีสานและภาษาถิ่นใต้

๓. ภาษาเฉพาะวงการ เป็นภาษาย่อยที่เกิดจากการใช้ภาษาสื่อสารตามกลุ่มสังคม ตามหน้าที่การงานหรืออาชีพของผู้ใช้ภาษา การติดต่อสื่อสารของบุคคลที่อยู่ในวงการเดียวกันหรืออาชีพเดียวกัน มักจะใช้ถ้อยคำภาษาที่มีลักษณะเฉพาะวงการหรือเฉพาะกลุ่มของตนเอง เช่น ภาษากีฬา ภาษากาสิโน ภาษากฎหมาย ภาษารัฐกิจ ภาษาโฆษณา เป็นต้น ซึ่งแต่ละบุคคลจะเลือกใช้ถ้อยคำตามความเหมาะสมตามสถานการณ์และบทบาทหน้าที่ของตน และถ้อยคำเฉพาะวงการจะใช้สื่อสารทำความเข้าใจกันได้ดีในวงการเดียวกันหรือกลุ่มเดียวกัน

กิจกรรมตรวจสอบความเข้าใจ

กิจกรรม ๑

- ก. นักเรียนรวบรวมชื่อของเพื่อนๆ ในห้อง โดยแบ่งเป็นชื่อของเพศชายและหญิง จำแนกหมวดหมู่ของชื่อตามที่มาของคำและความหมาย และสรุปว่าชื่อของบุคคลสะท้อนให้เห็นวัฒนธรรมในเรื่องใด
- ข. รวบรวมคำขวัญหรือชื่อต่างๆ เช่น คำขวัญประจำจังหวัด ชื่อถนน ที่มีคำคล้องจองกันมาคนละ ๑๐ ตัวอย่าง

กิจกรรม ๒

- ก. นักเรียนร่วมกันอภิปรายในประเด็นต่างๆ ดังนี้
- ความสำคัญของภาษามาตรฐาน
 - ภาษาถิ่นมีความสำคัญในการจรรโลงวัฒนธรรมไทยอย่างไร
- ข. นักเรียนยกตัวอย่างศัพท์ในวรรณคดีซึ่งเป็นภาษาถิ่นที่นักเรียนรู้จักมา ๕ คำ และบอกด้วยว่ายกมาจากวรรณคดีเรื่องใดบ้าง

